

Asia: VN/549/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

Lausunnonantajan lausunto

Voidaanko esityksellä näkemyksenne mukaan parantaa ikääntyneiden asemaa ja edistää ikääntyneiden oikeuksia?

Ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien suojaaminen ja edistäminen ovat tärkeä osa perus- ja ihmisoikeuksien turvaamista. Perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta ikäihminen on itse oikeuksiensa haltija, ei vain toimintojen kohde. Iäkkäillä ihmisillä on oikeus osallisuuteen, arvokkaaseen elämään ja riittäviin palveluihin. Nämä asiat on kirjattu myös voimassa olevaan ns. vanhuspalvelulakiin.

Huomisen kynnyksellä 2019 –kyselytutkimus on Kantar TNS Oy:n Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry:n toimeksiannosta toteuttama haastattelu, jossa on selvitetty suomalaisten 55-84 –vuotiaiden käsityksiä ikääntyvien ja iäkkäiden ihmisten ongelmista maassamme, suhtautumista eläkeläisjärjestöihin, luottamusta eläkejärjestelmään ja siihen vaikuttaviin tahoihin.

Ikääntyneet kokevat olevansa toisen luokan kansalaisia

Selkeä enemmistö vastaajista (64 %) kokee olevansa toisen luokan kansalaisia. Ikäihmisistä 74 % arvioi yhteiskunnassamme olevan paljon ikään perustuvaa syrjintää. Samoin selkeän enemmistön mielestä yhteiskunnassa ihannoidaan liiaksi nuoruutta. Ikääntyneet kokevatkin, että heidät nähdään voimavaran sijasta lähinnä kulueränä, eikä ikäihmisten etuja oteta tarpeeksi huomioon päätöksenteossa.

Ikääntyvien joukko on monissa kunnissa voimakkaimmin kasvava ikäluokka. Ikäihmisten joukko on hyvin heterogeeninen niin toimintakyvyn, sosiaalisten taitojen sekä tiedon ja osaamisen suhteen. Hyvin usein kaikki ikäihmiset mielletään yksinomaan sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttäjiksi. Mikäli pystymme pitämään ikäihmiset pidempään omatoimisina ja selviämään arjesta itsenäisesti, säästämme merkittävästi yhteiskunnan kustannuksia ja parannamme ikääntyvien ja iäkkäiden elämän laatua.

Ikäihmisiin liittyvien asioiden parissa toimii tällä hetkellä lukuisa määrä organisaatioita ja erilaisia toimijoita. Mutta yhdelläkään toimijalla ei ole auktorisoitua ja koordinoivaa asemaa ikäluokan puolesta.

Lapsiasiavaltuutettu on käytännössä osoittanut, että panostamalla erityisosaamiseen on pystytty valvomaan lasten etuja ja oikeuksien toteutumista sekä poikkihallinnollista yhteistyötä. Lapsiasiavaltuutettu on pystynyt perustamisestaan lähtien toimimaan yhteiskunnallisena keskustelijana omalla sektorillaan.

Vanhusasiavaltuutettu pystyy näkemyksemme mukaan arvioimaan ja edistämään ikäihmisten oikeuksien toteutumista Suomessa paremmin kuin se tällä hetkellä toteutuu. Olemme vakuuttuneita, että vanhusasiavaltuutetun kautta voimme varmistaa, että ikäihmisten asema ja oikeudet otetaan paremmin huomioon lainsäädännössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Voimme rakentaa hyvää ja oikeudenmukaista yhteiskuntaa yhdessä muiden toimijoiden kanssa vanhusasiavaltuutetun avaamien yhteiskunnallisten keskustelujen perusteella.

Onko teillä huomioita koskien valtuutetulle säädettäviä tehtäviä?

Vanhusasiavaltuutetun tulee olla itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka edistää ikäihmisten edun ja oikeuksien toteutumista. Valtuutetun keskeinen tehtävä on rakentaa ikäihmisille hyvää ja oikeudenmukaista yhteiskuntaa yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

Vanhusasiavaltuutetun tärkeä tehtävä on toimia tiedonvälittäjänä, ikäystävällisyyden edistäjänä, ikääntymiselle myönteisen asenneilmapiirin korostajana, palvelujen saatavuuden seuraajana, laadun valvojana, raportoijana sekä yhteiskunnallisten keskustelujen avaajana ikäihmisiä koskevista asioista. Vanhusasiavaltuutetun tulee toimia keskeisesti kuntien vanhusneuvostojen kanssa, jotka toimivat kunnissa kuntalain 27§:n mukaisesti ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen edistäjänä.

Mikäli valtion budjetti ei mahdollista vanhusasiavaltuutetun oman toimiston perustamista, toivomme että vanhusasiavaltuutettu voitaisiin sijoittaa esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteyteen, mutta itsenäisenä toimijana.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Vanhusasiavaltuutetun toiminnan tueksi tulee perustaa ikäihmisten neuvottelukunta ikäihmisten aseman ja oikeuksien sekä niitä koskevan viranomaisten yhteistyön edistämistä varten.

Tulevassa maakuntauudistuksessa vanhusasiavaltuutetun ja neuvottelukunnan toimet tulee huomioida siten, että maakunnille varataan riittävät resurssit maakunnallisten vanhusasiamiesten nimeämiseen. Vanhusasiamiesten tehtävänä tulee olla tiivis yhteistyö kuntien vanhusneuvostojen sekä alueella toimivien ikäihmisiä edustavien järjestöjen ja toimijoiden kanssa.

Aaltio Kati
Nurmijärven kunta - Konsernipalvelut, vanhusneuvosto